

Ба Шӯрои диссертатсионии 6Д.КОА-030-и
назди Донишгохи миллии Тоҷикистон
(734025, ш.Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17)

Тақризи

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Ғайратова Фотима Асламшоевна
«Ифротгароии ҷавонон дар Осиёи Марказӣ: моҳият ва мушкилоти
муқовимат ба он», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои
таърих аз рӯи ихтисоси 07.00.15- Таърихи муносибатҳои байналмилалӣ
ва сиёсати хориҷӣ пешниҳод шудааст

Дар марҳилаи ҷаҳонишавӣ мураккабшавӣ ва печида гардидани
масъалаи ифротгароии ҷавонон дар қаринаи таъмини амнияти миллӣ ва
минтақагароии кишварҳои Осиёи Марказӣ тайи солҳои охир вобастагӣ
дорад.

Дар равандҳои сиёсии имрӯзаи минтақа тағйиротҳои ҷиддии
алоқаманд ба тадриҷан фаъол гардидани нақши ҷавонон дар ҳаёти ҷомеа
ба назар мерасанд, ки ба ташаннуҷи муборизаи рақобатноки
бозингарони сиёсӣ ҷиҳати нуфуз ба насли ҷавон оварда расонидааст.
Таҳлили ҷалбшавии ҷавонон ба созмонҳои тундраву ифротгароӣ водор
месозад, ки падидаи рушди ниҳодии ҳаракатҳои ҷавонон дар шароити
устуворшавии вазъи сиёсӣ ба хотири таҳияи чораҳои самараноки
муқовимат ба ифротгароии сиёсӣ васеъ ва амиқ омӯхта шавад.

Дар ин раванд диссертатсияи Ғайратова Фотима Асламшоевна
“Ифротгароии ҷавонон дар Осиёи Марказӣ: моҳият ва мушкилоти
муқовимат ба он” аҳамияти калони илмӣ-амалӣ ва тарбиявӣ дорад.
Аҳамиятнокии мавзӯи таҳқиқотро асоснок намуда, муаллиф қайд
менамояд, ки ифротгароии ҷавонон дар минтақаи Осиёи Марказӣ
феълан марҳилаи мазмунан нави таҳаввули хешро аз сар мегузаронад.
Тамоюлотҳои нав ҳам дар зери таъсири омилҳои берунӣ ва ҳам дар зери
таъсири омилҳои берунӣ ва ҳам рӯйи об баромадани омилҳои дохилӣ

фаъл гардидаанд. Вазифаи ошкор сохтани воситаҳои босамари безаргардони таҳдиди ифротгароии ҷавонон дар минтақаи Осиёи Марказӣ ба бисёр сабабҳо хеле мураккаб аст. Аз як тараф, таҳияи воситаҳои муковимат ба таҳдидҳои муосир, аз ҷумла ифротгароӣ дар сатҳи ҷаҳонӣ ҳам хеле душвор ба назар мерасад. Мутаассифона, то ҳол дар ҷомеаи ҷаҳонӣ дастури ягонаи танзими масъалаи таҳқиқшаванда вучуд надорад. Бо вучуди ин иддае аз давлатҳо таҷрибаи амалии назаррасро дар самти муборизаи самаранок алайҳи ин таҳдидот, пеш аз ҳама, дар кишварҳои Шарқи Наздик ва Миёна ба даст оварданд. Таҷрибаи онҳо барои кишварҳои Осиёи Марказӣ бо дарназардошти мавҷудияти як қатор омилҳои ҳамгуни зуҳури ҷунбишхсп исломгаро мусоид муҳим аст. Аз ҷониби дигар, вижагиҳои рушд ва густариши ифротгароии ҷавонон дар баъзе кишварҳои Осиёи Марказӣ зарурияти ошкор сохтани роҳҳои хоси рафъи мушкилоти таҳқиқшавандаро тақозо мекунанд.

Ҳангоми муайян намудани дараҷаи омӯзиши мавзӯи диссертант дар асоси маҷмӯи осори муҳаққиқони ватанӣ ва хориҷӣ, таҳлил ва ҷамъбасти маводҳои калони муътамад бо таври комплексӣ ифротгароии ҷавонони Осиёи Марказӣ, моҳият ва мушкилоти муковимат ба онро дар замони муосир инъикос намудааст.

Бояд ҳамаҷониба ба ақидаи таҳқиқотчӣ дар бораи он, ки осорҳои дар солҳои охир интишоршуда оид ба масъалаи мазкур, на ҳама вақт ба сифати таҳқиқот ҷавобгӯ буда, танҳо теъдоди маҳдуди он дар миёни таҳқиқотҳо арзиши илмии воқеиро соҳибанд, розӣ шуд.

Диссертант Ғайратова Ф.А. кӯшиш намудааст, ки проблемаи мазкурро пурра намояд.

Муҳаққиқ Ғайратова Ф.А. мақсад, ҳадафҳо ва доираи хронологии таҳқиқотро муайян намуда, дар асоси санадҳои меъёрӣ- ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва кишварҳои минтақа, Паёмҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии

Тоҷикистон, ҳуҷҷатҳо, оинномаҳо, эъломияҳои созмонҳои гуногуни динӣ- сиёсии муслмонони муосир ҳадафи асосии дар диссертатсия гузоштаро ҳал намудааст.

Диссертатсия аз муқаддима, се боб, зербобҳо, хулоса ва рӯйхати сарчашмаҳо ва адабиёти истифодашуда иборат мебошад.

Дар боби аввали диссертатсия “Моҳият ва заминаҳои зуҳури ифротгароии ҷавонон дар замони муосир” хусусиятҳои хоси ифротгароии ҷавонон ва заминаҳои ғоявӣ, милливу динӣ ва иҷтимоии зуҳури ифротгароии ҷавонон мавриди таҳқиқ қарор дода шудааст.

Дар боби мазкур таъкид шудааст, ки новобаста ба аниқ ва ба назар содда будани мундариҷаи мафҳуми ифротгароӣ дар доираи коршиносон фаҳмиш ё худ шарҳи гуногуни зуҳуроти мазкур вучуд дорад. Ҳамин тавр, сарвари давлат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар суҳанронии худ ҳангоми ифтитоҳи конфронси байналмилалӣ сатҳи баланд дар мавзӯи “Муқовимат бо терроризм ва ифротгароии хушунатомез”, ки 4 майи соли 2018 дар пойтахти Тоҷикистон дар шаҳри Душанбе баргузор гардид, баромад карда аз вусъату боло рафтани ҷунбишҳои ифротгароиву террористӣ дар манотиқи гуногуни дунё изҳори нигаронӣ карда таъкид карда буд, ки хусусияти глобалии хатари терроризм ва ифротгароӣ ҷиддан тақозо менамояд, ки нисбат ба ин ду мафҳум мавқеъ ва меъёрҳои ягонаву умуми таҳия ва қабул карда шаванд.

Бо дарназардошти омилҳои зикршуда метавон чунин натиҷагирӣ кард, ки ифротгароӣ дар давраи бесуботии сиёсӣ, заифии ниҳодҳои давлатӣ ва инчунин бӯҳрони иқтисодиву иҷтимоӣ ва маънавӣ хеле ғаъол мегардад. Ба иловаи омилҳои умда, як қатор муҳаққиқон аз гурӯҳи омилҳои ёдовар мешаванд, ки ғайримустақим метавонанд ба ҳузур ва густариши ифротгароӣ мусоидат кунанд. Аз қабилӣ инҳо метавонанд бесамарии низоми байналмилалӣ ва ё давлатии мубориза ба зуҳуроти ифротгароии динӣ, фарҳанги пасти сиёсиву ҳуқуқии одамон, баҳсус гурӯҳҳои алоҳидаи онҳо, сардшавии робитаҳои байнидавлатӣ, болоравии ташаннуҷи иҷтимоӣ ва монанди инҳо, бошанд.

Аз таҳқиқоти диссертант бармеояд, ки ба густариши ифротгарои ҷавонони минтақа омилҳои зерин мансуб мебошанд:

ҷолибияти зоҳирӣ, эффеќти намоишкоронаи ғаъолияти созмонҳо ҷунбишҳои ифротгаро, ки бо «асолат» (нотакрорӣ) — и сару либос, суханронӣҳо, нутқҳо, тарзи муошират, даъватҳо, рафтори пешвоён тақвият дода мешаванд; содагии усули устуворшавӣ ва худмуаррифии шахсият тавассути воситаҳои соддакардашудаи ҳамроҳшавӣ ба созмонҳо; муҳит ва руҳияи ҷамъиятчиғӣ, озодӣ, бетаќаллуфӣ, ки дар ҳаракат ҳукмрон аст; камолоти ғайрикофӣи иҷтимоии ҷавононе, ки ба созмону ҳаракатҳо мепайванданд; машҳур ва маъруфияти ҳаракатҳои маргинали ва пешвоёни онҳо; ноқаноатмандӣ аз рузгори берангу бу, бетағйирӣ, беҳаракатӣ ва навмедӣ аз беҳбудӣ; парастии ифротгароӣ аз ҷониби қисмати муайяни ҷавонони имруз.

Боби дуюми диссертатсия — “Ифротгароии ҷавонон дар Осиёи Марказӣ: ҳолат ва дурнамои тавсеаи онҳо” масъалаҳои ифротгароии ҷавонон дар Осиёи Марказӣ, ташаккул ва вазъи имрӯзаи он, дурнамои тавсеаи ифротгароии ҷавонон дар Осиёи Марказиро дарбар мегирад.

Дар диссертатсия зикр шудааст, ки ифротгароӣ ва терроризм ба ҷавонони тамоми минтақа таъсир расонидааст. Муноқишаҳо дар Осиёи Марказӣ дар аввали солҳои 90-уми асри ХХ зуҳур карда, онро ба як минтақаи ноором ва сахнаи бархурдҳои шадид табдил дода буд. Аллақай дар солҳои аввали баъди барҳам хӯрдани Иттиҳоди Шуравӣ, аксарияти олимону коршиносон оиди пайдоиши имкондори ифротгароии динӣ дар минтақа, махсусан байни ҷавонон ва ба яке аз минтақаҳои бесуботи ҷаҳон табдил ёфтани он пешбинӣ мекарданд ва тавре, ки таҷриба нишон дод, ин пешбинии онҳо то андозае воқеият дошт. Дар байни хатарҳои ғайрианъанавии асосӣ ва аввалиндараҷа ба амнияти давлатҳои минтақа. таҳдиди ифротгароии ҷавонон (дар шаклҳои гуногун, хусусан сиёсӣ ва динӣ) айни ҳол яке аз ҷойҳои аввалро ишғол мекунад. Ҷавонон бештар аз надоштани таҷрибаи ҳаётӣ, бекорӣ, маълумоти касбӣ, ғаъодият дар

муҳоҷирати меҳнатӣ ва дурӣ аз падару модар ба гурӯҳҳои ифротӣ майл мекунад.

Созмонҳои диниву сиёсии тундрави исломгаро ба “таҳқиқкорони” асосии амнияти кишварҳои минтақа мутааллиқанд. Яке аз таҳдидҳои ҷиддӣ ба амнияти кишварҳои Осиёи Марказӣ, фаъолияти гурӯҳҳои террористӣ ва ифротгароӣ ҷиҳати паҳнсозии ақида ва ғояҳои ифротӣ, оид ба ноустувор кардани асосҳои давлати дунявӣ ва оқибат ба вайронкунӣ ва тағйири сохти ҷамъиятӣ- сиёсии давлатҳои ҷаҳон, бо истифодаи аз ҷумла усули зӯрварӣ, мансуб мебошад.

Муҳаққиқ ба таври ҳаққонӣ қайд менамояд, ки барои шаклгирии тасаввуроти пурра дар бораи масъалаи мавриди таҳқиқ субъектҳои асосии ташкилотҳои ифротиро аниқ кардан зарур аст. Таҳлили ҳолати мазкур нишон медиҳад, ки айни ҳол дар Осиёи Марказӣ Ҳизби исломии эҳёи Узбекистон (ҲИЭУ); Ҳизби “Адолат”; “Ислом лашкарлари (Лашкари ислом)”; “Тавба”; “Иймончилар” (Имондорон); ё “Акрамийлар” (Акрамиҳо), ё “Халифатчилар” (Тарафдорони Халифат); Ҷунбиши Исломии Ёзбекистон (ҶИУ); “Ҳизб-ут-Таҳрир”; Ҳаракати Исломии Туркистони Шарқӣ (Осиёи Марказӣ), “Ҳизби наҳзати исломии Тоҷикистон”, Ансоруллоҳ ва дигарон амал мекунад.

Муаллиф бо далелҳои муътамад собит менамояд, ки дар шароити имрӯза яке аз масъалаҳои мубрами амният ва суботи давлат пайдоиш ва инкишофи минбаъдаи ифротгароӣ дар миёни ҷавонон аст. Истифодаи равиш ва технологияҳои илман асоснок ва татбиқи амалии онҳо дар шакли силсилаи тадбирҳо метавонанд шиддат ва хатари ҷамъиятии зухуроти мазкурро ҷиддан коҳиш диҳанд. Ин чорабиниҳо ва тадбирҳо бояд дар як вақт дар ду самти асосӣ татбиқ шаванд: қабули чораҳои пешгирикунанда оид ба пешгирии паҳншавии ифротгароии динӣ дар байни ҷавонон, инчунин ошкор ва пешгирии фаъолияти ифротгароии шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ.

Айни замон созмонҳои ифротгаро бо шаклҳои нави ҷалбкунӣ ва таблиғ мусаллаҳанд, ба мисли: шабакаи You Tube, шабакаҳои иҷтимоӣ,

мессенҷерҳои Telegram, imo, Whatsapp, Viber, Facebook, флешмоб-технологияҳо, тавҷам сохтани ғаболнокии шабакавӣ ва кӯчагӣ, ғазоҳои нав ба нави иттилоотиро ғаро гирифта, ба сафҳои худ ҷавонро ҷалб менамоянд. Барои ҳамин, ба назари мо, таҳкими мавқеи иттилоотии давлат ва аз ҷумла сохторҳои ҳифзи ҳуқуқ, инчунин ҷустуҷӯи шаклҳои нави ғабولي ҳамкорӣ яке аз нуктаҳои ибтидоӣ дар сиёсати муқовимат бо ифротгароии ҷавонон дар шароити имрӯза мебошад.

Диссертатсия бо боби “Роҳҳо ва мушкилоти мубориза бо ифротгароии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” анҷом меёбад.

Дар рисола гуфта шудааст, ки дар шароити бӯҳрони иқтисоди миллӣ, ки боиси афзоиши мушкилоти иҷтимоӣ ва соири мушкилоти дохилӣ мегардад, дар кишвар болоравии сатҳи ҷинояткорӣ дар байни насли наврас ба назар мерасад. Аксарияти ҷавонон аз бекорӣ ва нодорӣ азият мекашанд. Ин ба нерӯҳои ифротӣ, ки кушиши ҷалби ҷавонон ба тарафи худ доранд, суръати иловагӣ мебахшад.

Таҳқиқотҳо нишон медиҳанд, ки дар баробари тадбирҳои қонунгузорӣ ва ҳифзи ҳуқуқ роҳбарияти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷораҳои муайянеро оид ба мубориза бо паҳншавии ифротгароии динӣ дар байни ҷавонон ва пешгирии он, менадешад. Аз ҷумлаи ин тадбирҳо: маҳдуд сохтани исломикунони ва зери назорати ҳокимияти дунявӣ қарор додани ҳаёти ҷамъиятӣ; созмон додани симои ислом ҳамчун арзиши анъанавии фарҳангӣ- таърихӣ; додани аҳамияти махсус ба мазҳаби ханафии муътадил (мактаби илоҳиёти ҳуқуқӣ); татбиқи тадбирҳои пешгирикунанда ва манъкунанда дар муносибат бо ғаболияти иттиҳодияҳои исломии барои ҳокимият даъвокунанда.

Дар зербоби дуюми боби сеюм “Мушкилоти муқовимат ба шаклҳои гуногуни зуҳури ифротгароии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” муаллиф масъалаҳои пешгирӣ ва мубориза бо шаклҳои гуногуни зуҳури ифротгароии ҷавонон дар Тоҷикистонро баррасӣ менамояд. Микёси паҳншавии ифротгароии ҷавонон нигарони ҷиддии доираҳои илмиву таҳсилоти ҷомеаро ба миён овардааст. Таҳлили таҳқиқотҳои назариявӣ

амалии солҳои охир дар масъалаи мазкур нишон медиҳанд, ки мушкили соҳаи маориф ва фарҳанг, бӯҳрони оила ва пастшавии иқтисодии тарбиявии он, ғайрифайзолии сиёсӣ ва шаҳрвандӣ - ҳуқуқӣ, гуногунии арзишҳо, хоҳиши нақли муқаррароти арзишӣ ахлоқӣ аз наслҳои пешин ба ҷавонон парастии зурварӣ ва тарғиби арзишҳои ба фарҳанги мардуми бегона ва дар умум густариши мафкураи ҷинояткорона дар шароити бӯҳрони иҷтимоӣ иқтисодӣ ва сиёсӣ ҷавонро ба маҷрои ақидаи ифротгароёна тела медиҳанд.

Имрӯз мафҳуми «ифротгароии ҷавонон» дар ҷомеаи Тоҷикистон баҳсҳои зиёдро ба миён овардааст. Як қатор муаллифон ҷонибдори зарурати баҳодиҳии ҳуқуқӣ ба падидаи мазкур мебошанд, дигарон зери мафҳуми «ифротгароии ҷавонон» ҳар гуна навъи зурвариро тасаввур мекунанд ва ба он тақрибан ҳама чизро мансуб медонанд: аз тазоҳурот сар карда то «даъватҳо»-и гуногунмаъно дар шабакаҳои иҷтимоӣ.

Диссертант Ғайратова Ф.А. мушкилоти муқовимат ба шаклҳои гуногуни зуҳури ифротгароии ҷавонро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ намуда, хулосаҳои мушаххас пешниҳод намудааст.

Тақризи мазкурро ҷамъбаст намуда, ба боварии комил метавон гуфт, ки диссертатсияи Ғайратова Ф.А. тадқиқоти илмӣ тоҷикӣ ва анҷомёфта мебошад.

Қобили қайд аст, ки муаллифи диссертатсия дар хулосаи худ ба проблемаи ифротгароии ҷавонон дар Осиёи Марказӣ, моҳият ва мушкилоти муқовимат ба он баҳои арзанда медиҳад, маводи арзишноки ҳуҷҷатиро доир ба минбаъд беҳтар намудан ва тақвину додани омӯзиши масъалаи мазкур пешниҳод менамояд.

Диссертатсияи Ғайратова Ф.А. дорои аҳамияти илмӣ-назариявӣ ва амалӣ буда, натиҷаҳои ба дастмада дар таҳияи роҳи усулҳои санҷидашуда ва самараноки мубориза алайҳи ифротгароӣ дар Тоҷикистон истифода бурда мешавад. Ҳамзамон хулоса ва пешниҳодҳои диссертантро метавон дар ҷараёни таҳия ва қабули қарорҳои дахлдор,

фаъолияти Кумитаи давлатии амнияти миллӣ, Вазорати корҳои дохилӣ, Кумитаи дин, танзими анъана ва ҷашну маросимҳои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзиши назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар мақомотҳо истифода намуд.

Рисолаи диссертатсионии Ғайратова Ф.А., ки ба марҳилаи муҳими таърихи Осиёи Марказӣ бахшида шудааст, таҳқиқоти анҷомёфта ҳисобида мешавад. Бешубҳа бояд қайд кард, ки вай ҷои холии дар таърихнигории Осиёи Марказӣ мавҷударо пурра хоҳад кард.

Дар баробари ин ҳамчун муқарризи расмӣ якҷанд эродҳои худро, ки дар ҷараёни омӯзиш ва таҳлили рисолаи диссертатсионӣ ба миён омадаанд баён намоям:

1. Нақши иттиҳодияҳои ҷамъиятии ҷавонон дар пешгирӣ кардани зуҳуроти ифротгароӣ нокифоя инъикос ёфтааст.
2. Хеле хуб мешуд, ки дар диссертатсия ҳамкориҳои сохторҳои давлатии ҷавонони ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ оид ба ҳалли мушкилоти муқовимат бо ифротгароии ҷавонон таҳлил карда мешуд.
3. Дар диссертатсияи баъзе норасоҳои характери техникӣ дошта мавҷуданд.

Вале ин эродҳо характери принципиалӣ надоранд ва дастовардҳои асосии тадқиқотро коҳиш намедиханд.

Автореферат ва корҳои нашргардидаи унвонҷӯ мазмуни асосии диссертатсияро инъикос менамоянд.

Рисолаи диссертатсионии Ғайратова Фотима Асламшоевна “Ифротгароии ҷавонон дар Осиёи Марказӣ: моҳият ва мушкилоти муқовимат ба он” ба талаботи пешниҳодкардаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба диссертатсияҳои номзадӣ мувофиқат менамояд. Мувофиқи бандҳои 10,11,12 ва 16-и “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”- и тасдиқнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.11.2016, №505, Ғайратова Фотима

Асламшоевна ба додани дараҷаи илмии номзади илмҳои таърих аз ихтисоси 07.00.15 – Таърихи муносибатҳои байналмилалӣ ва сиёсати хориҷӣ сазовор аст.

Муқарризи расмӣ:

Доктори илмҳои таърих,
профессори кафедраи
таърихи Ватан ва археологияи
Донишгоҳи давлатии Хучанд
ба номи академик Бобоҷон Ғафуров

Набиев Ваҳоб Машрафович

Имзои профессор В.М.Набиевро тасдиқ менамоям:

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
ДДХ ба номи академик Бобоҷон Ғафуров

Ашрапова З.Н.

Суроға: 735700, Хучанд, гузаргоҳи Мавлонбеков, 1

ДДХ ба номи академик Бобоҷон Ғафуров

Тел.: (+992) 92- 803-00-01

E-mail: v.m.nabiev@mail.ru